

Tiia Satomaa

ISILLE – OPAS

Isän ja isä-lapsi – toiminnan merkitys leikki-ikäisen lapsen elämässä

ISILLE – OPAS

Isän ja isä-lapsi – toiminnan merkitys leikki-ikäisen lapsen elämässä

Tiia Satomaa
Kehittämistehtävä
Syksy 2014
Hoitotyön tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön tutkinto-ohjelma, Terveystyön suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Tiia Satomaa

Kehittämistehtävän nimi: Isille – opas. Isän ja isä-lapsi – toiminnan merkitys leikki-ikäisen lapsen elämässä

Työn ohjaajat: Kati Siika-Aho ja Anne-Maj Kronqvist

Työn valmistusluku- ja vuosi: Syksy 2014

Sivumäärä: 23 + 2

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on tuottaa isille Oulunsalon lastenneuvolassa, 2-vuotiaan lapsen määräaikaistarkastuksessa, jaettava opas. Oppaan avulla isät saavat tietoa isän ja isä-lapsi -toiminnan merkityksestä leikki-ikäisen lapsen elämässä sekä isä-lapsi – toiminnasta Oulussa. Kehittämistehtävän tavoitteena on tukea isyyttä ja lapsen kehitystä sekä ohjata isiä ja lapsia heille järjestetyn toiminnan pariin Oulussa. Leikki-ikäisellä tarkoitetaan tässä kehittämistehtävässä 2-6-vuotiasta lasta.

Tarve kehittämistehtävälleni tuli Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajilta. Oppaani on ajankohtainen, koska tällä hetkellä Oulunsalon lastenneuvolassa ei ole isyyden tukemiseen liittyvää materiaalia, jossa keskitytään isä-lapsi -toimintaan ja sen saatavuuteen Oulussa. Terveystyöntekijät voivat käyttää opasta isyyden ja lapsen kehityksen tukemisen sekä isä-lapsi – toimintaan ohjaamisen apuvälineenä. Terveystyöntekijät toivoivat oppaan olevan lyhyt, selkokielinen ja kustannustehokas.

Kokosin kehittämistehtäväni teoreettisen viitekehyksen aiheeseen liittyvän tutkimustiedon ja kirjallisuuden pohjalta. Jaoin teoreettisen viitekehyksen ja suunnittelemani oppaan neljään aihealueeseen, joita ovat hoivaava isä, jolla on tunnepohjainen vuorovaikutussuhde lapseensa, arkeen osallistuva isä, isä-lapsi – toiminnan merkitys lapselle ja isille ja lapsille järjestetty toiminta Oulussa. Jaoin oppaan aihealueet erivärisiin osiin, mikä tekee oppaasta helppolukuisen. Suunnittelemani opas on kustannustehokas, koska se voidaan tulostaa ja jakaa liitetiedostomuodossa terveydenhoitajalta toiselle. Vaatimukseni oppaaseen liitettylle isä-lapsi – toiminnalle oli Oulussa järjestettävän toiminnan säännöllisyys. Oppaassa esittelemäni isä-lapsi – toiminta Oulussa on suunnattu kaikille oululaisille, joten opasta voidaan hyödyntää myös muissa Oulun lastenneuvoloissa.

Isyys on kokenut viime vuosikymmeninä muutoksen. Nykyaikana isät sitoutuvat isyyteensä aiempaa enemmän, mikä näkyy heidän osallistumisessaan koko perheen arkeen. Isän sitoutuneisuudella on merkitystä lapsen kehitykselle. Tukemalla isyyttä vaikutetaan sekä lapsen kehitykseen että koko perheen elämään ja sitä kautta yhteiskunnan hyvinvointiin. Isyyttä ja siihen sitoutumista on siten tärkeää tukea yhä enemmän yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

Asiasanat: Isyys, uusi isyys, isyyteen sitoutuminen, leikki-ikäinen lapsi, isä-lapsi – toiminta, isyyden tukeminen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TARKOITUS JA TAVOITE	7
3	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	8
4	ISYYS	9
4.1	Uusi isyys	10
4.2	Isyyteen sitoutuminen	11
5	LEIKKI-IKÄINEN LAPSI	13
6	ISÄN JA LAPSEN VUOROVAIKUTUSSUHDE	14
7	ISÄN JA LAPSEN YHTEINEN AIKA	15
7.1	Yhdessäolo	15
7.2	Isä-lapsi -toiminta	16
7.3	Isä-lapsi -toiminta Oulussa	17
8	ISYYDEN TUKEMINEN	18
9	TULOKSET	20
10	POHDINTA	21
	LÄHTEET	23
	LIITTEET LIITE 1	27

1 JOHDANTO

Viime vuosikymmenten aikana perinteinen isyys on kokenut muutoksen (Huttunen 2001, 149). Nykypäivänä isät nähdään enemmän hoivaa antavina ja koko perheen arkeen osallistuvina (Bloom-Feshbach 1981, 87; Lamb M. E. 1987, 3-4; Huttunen 2001, 49). Myös isien käynnit neuvolassa ovat lisääntyneet, mikä osoittaa isyyteen sitoutumista ja haastaa neuvoloita kehittämään isille sopivia toimintamuotoja ja tukemaan isyyttä yhä enemmän (Kuusisto & Niemelä 2005, 62. Viitattu 25.8.2014; STM 2008, 3. Viitattu 28.9.2014). Isyyteen sitoutumisella tarkoitetaan isän kokonaisvaltaista osallistumista lapsen elämään, mikä näkyy isän arvovalinnoissa, arkitoimissa ja ajankäytössä (Lamb M. E. 1981a, 25; Huttunen 2001, 82, 151, 170; Mykkänen & Eerola 2013, 26. Viitattu 21.8.2014; Eerola & Mykkänen (toim.) 2014, 49). Isän sitoutumisella on merkitystä paitsi lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille, mutta myös isälle itselleen, parisuhteelle ja koko perheelle (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg 2007, 153. Viitattu 21.7.2014; Eerola & Mykkänen (toim.) 2014, 49 sit. Eggebeen & Knoester 2001, 381–393). Tukemalla isyyttä voidaan vaikuttaa lapsen kehitykseen, koko perheen elämään ja sitä kautta yhteiskunnan hyvinvointiin (STM 2008, 3-4. Viitattu 28.9.2014; Mykkänen & Eerola 2013, 27. Viitattu 21.8.2014).

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on tuottaa isille Oulunsalon lastenneuvolassa, 2-vuotiaan lapsen määräaikaistarkastuksessa, jaettava opas. Oppaan avulla isät saavat tietoa isän ja isä-lapsi -toiminnan merkityksestä leikki-ikäisen lapsen elämässä sekä isä-lapsi – toiminnasta Oulussa. Kehittämistehtävän tavoitteena on tukea isyyttä ja lapsen kehitystä sekä ohjata isiä ja lapsia heille järjestetyn toiminnan pariin Oulussa. Leikki-ikäisellä tarkoitetaan tässä kehittämistehtävässä 2-6-vuotiasta lasta.

Idean kehittämistehtävään sain Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajilta. Oppaani on ajankohtainen, koska tällä hetkellä Oulunsalon lastenneuvolassa ei ole isyyden tukemiseen liittyvää materiaalia, jossa keskitytään isä-lapsi -toimintaan ja sen saatavuuteen Oulussa. Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajat voivat käyttää opasta isyyden ja lapsen kehityksen tukemisen sekä isä-lapsi – toimintaan ohjaamisen apuvälineenä. Terveydenhoitajat toivoivat oppaan olevan lyhyt, selkokielineen ja kustannustehokas.

Kokosin kehittämistehtäväni teoreettisen viitekehyksen aiheeseen liittyvän tutkimustiedon ja kirjallisuuden pohjalta. Jaoin teoreettisen viitekehyksen ja suunnittelemani oppaan neljään aihealueeseen, joita ovat hoivaava isä, jolla on tunnepohjainen vuorovaikutussuhde lapseensa, arkeen osallistuva isä, isä-lapsi – toiminnan merkitys lapselle ja isille ja lapsille järjestetty toiminta Oulussa. Jaoin oppaan aihealueet erivärisiin osiin, mikä tekee oppaasta helppolukuisen. Suunnittelemani opas on kustannustehokas, koska se voidaan tulostaa ja jakaa liitetiedostomuodossa terveydenhoitajalta toiselle. Vaatimukseni oppaaseen liitetylle isä-lapsi – toiminnalle oli Oulussa järjestettävän toiminnan säännöllisyys. Oppaassa esittelemäni isä-lapsi – toiminta Oulussa on suunnattu kaikille oululaisille, joten opasta voidaan hyödyntää myös muissa Oulun lastenneuvoiloissa.

2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on tuottaa isille Oulunsalon lastenneuvolassa, 2-vuotiaan lapsen määräaikaistarkastuksessa, jaettava opas. Oppaan avulla isät saavat tietoa isän ja isä-lapsi -toiminnan merkityksestä leikki-ikäisen lapsen elämässä sekä isä-lapsi – toiminnasta Oulussa. Kehittämistehtävän tavoitteena on tukea isyyttä ja lapsen kehitystä sekä ohjata isiä ja lapsia heille järjestetyn toiminnan pariin Oulussa. Leikki-ikäisellä tarkoitetaan tässä kehittämistehtävässä 2-6-vuotiasta lasta.

Raporttiosuuden rakenne koostuu kymmenestä pääluvusta. Johdannossa esittelen lyhyesti kehittämistehtäväni aiheen. Luvussa 2 valotan kehittämistehtäväni lähtökohtia. Kehittämistehtäväni toteutuksen esittelen luvussa 3. Teoreettisia lähtökohtia esittelen luvuissa 3, 4, 5, 6 ja 7. Luvussa 4 selvennän lukijalle, mitä isyydellä tässä kehittämistehtävässä tarkoitetaan. Isyyden alakäsitteiksi määrittelin uuden isyyden ja isyyteen sitoutumisen. Uuteen isyyteen liittyvässä luvussa tarkastelen isyydessä tapahtunutta muutosta, jonka myötä isät ovat nykypäivänä entistä sitoutuneempia isyyteensä. Näin ollen luku 4.2 isyyteen sitoutuminen toimii uusi isyys – luvun 4.1 jatkumona. Isän ja lapsen vuorovaikutussuhde muodostaa tässä tehtävässä oman lukunsa (6) ja siinä kuvaan isää, jolla on tunnepohjainen vuorovaikutussuhde lapseen. Luvussa 7 kuvaan isän merkitystä lapsen arjessa kotona ja isille ja lapsille järjestetyssä toiminnassa. Luku 8 kertoo isyyden tukemisesta. Luvussa 9 esittelen suunnittelemani oppaan. Kehittämistehtäväni kymmenentenä ja viimeisenä lukuna on pohdintaosuus, jossa arvioin suunnittelemani oppaan ja pohdin omia oppimiskokemuksiani.

3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Sovin tehtävänannosta Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajien kanssa keväällä 2014. Aloitin työni kesällä 2014 perehtymällä aiheeseen liittyviin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Alkuvaiheessa hankin tietoa laajasti isyyteen, isyyteen sitoutumiseen, isän ja lapsen vuorovaikutussuhteeseen ja isyyden tukemiseen liittyvistä tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Alkuvaiheessa havaitsin, että isyyteen, isyyden tukemiseen ja isyyteen sitoutumiseen liittyviä tutkimuksia oli paljon, kun taas tietoa isän ja lapsen välisestä vuorovaikutussuhteesta oli haasteellista löytää. Hakemastani aineistosta muodostin alustavan teoreettisen viitekehyksen. Teoreettisen viitekehyksen sisällön hahmottamiseksi olin säännöllisessä sähköpostiyhteydessä Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajien kanssa. Viitekehyksen muodostumisen loppuvaiheessa perehdyin Oulussa järjestettävään isä-lapsi – toimintaan. Tietoa toiminnasta sain sähköpostin välityksellä Oulun evankelisuterilaisen seurakunnan diakoniatyöntekijä Kari Rekilältä ja terveydenhoitaja Kati Siika-Aholta.

Diakoniatyöntekijältä ja terveydenhoitajalta saamieni tietojen jälkeen aloin suunnitella oppaan sisältöä. Oppaan sisältö muotoutui teoreettisen viitekehyksen myötä. Alustavan teoreettisen viitekehyksen perusteella tehtäväni keskeisiksi teoreettisen viitekehyksen aihealueiksi muotoutui isyys, leikki-ikäinen lapsi, isän ja lapsen vuorovaikutussuhde, isä-lapsi – toiminta ja isyyden tukeminen. Jaoin teoreettisen viitekehyksen ja sen myötä oppaan sisällön neljään aihealueeseen. Aihealueita ovat hoivaava isä, jolla on tunnepohjainen vuorovaikutussuhde lapseensa, lapsen arkeen osallistuva isä, isä-lapsi – toiminnan merkitys lapselle ja isille ja lapsille järjestetty toiminta Oulussa. Aihealueiden määrittelemisen jälkeen poimin teoreettisesta viitekehystä aihealueisiin liittyvää käytännönläheistä tietoa. Jaoin oppaan erivärisiin osiin aihealueittain. Oppaan kansilehden on piirtänyt 5-vuotias poika. Oppaan kansikuva esittää pojan näkemystä hänen ja hänen isänsä yhdessäolosta. Luvan piirustuksen julkaisemiseen sain pojan äidiltä.

Oppaan ja kehittämistehtävän raporttiosan ollessa lähes valmis tarkistin tietojen oikeellisuuden diakoniatyöntekijä Kari Rekilältä sekä Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitaja Kati Siika-Aholta ja tein tarvittavat korjaukset. Lastenneuvolan terveydenhoitaja otti kantaa myös oppaan ja kehittämistehtävän raportin asiasisältöön. Luvan isä-lapsi -toiminnan tietojen julkaisemiseen oppaan takakannessa sain diakoniatyöntekijä Kari Rekilältä ja terveydenhoitaja Kati Siika-Aholta.

4 ISYYS

Isyyden määrittelemisen on nykypäivänä haasteellista, sillä isyys voi olla biologista, laillista, sosiaalista ja psykologista. Biologisesta isyydestä on kyse, kun isän ja lapsen välillä vallitsee biologinen suhde, jolloin lapsi on saanut alkunsa isäksi kutsutun miehen sukusoluista. Vaikka biologinen isä saattaa jäädä muutoin lapselle merkityksettömäksi, on puolet lapsen geneettisestä perimästä peräisin häneltä. Tässä mielessä biologinen isä on lapsessa läsnä koko tämän loppuelämän ajan. (Huttunen 2001, 57–59.)

Laillisella isyydellä tarkoitetaan isyyden yksinoikeudellista puolta. Laillisella isällä on yhteiskunnallisia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden lain edessä. Sosiaalinen isyys on lapsen kanssa asumista, arjen jakamista hänen kanssaan sekä hoivan ja huolenpidon antamista. Sosiaalisessa isyydessä isä esiintyy lapsen kanssa erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, joissa isyys saa muiden hyväksynnän ja ulkopuoliset tottavat pitämään miestä lapsen isänä. Tähän ei tarvita biologista isyyttä. Useimmiten sosiaalinen isä on myös laillinen isä, joten näitä isyyden puolia ei ole aina eroteltu käsitteellisesti toisistaan. (Huttunen 2001, 60–63.)

Psykologisella isyydellä tarkoitetaan isäsuhteen tunnepohjaista, kiintymykseen perustuvaa puolta. Tämä isyyden muoto on vaikeimmin saavutettavissa, sillä psykologinen isyys määräytyy useimmiten lapsen kautta. Lapsi määrittelee itse sen, ketä hän pitää isänään, keneen hän on kiintynyt, keneen hän turvaa ja kenellä on hänen kasvatukseensa liittyvää arvovaltaa. Psykologisen isyyden voi tunnistaa siitä, että isän ja lapsen välille on muodostunut kiintymyssuhde, joka muistuttaa äidin ja lapsen välistä suhdetta. Isä ei ole vain henkilö, joka leikkii lapsen kanssa ja on arjessa mukana, vaan hän on myös kasvattaja, joka arvostaa lastaan ja on kiinnostunut lapsen ajatusmaailmasta. Lisäksi isä kuuntelee lasta ja keskustelee lapsen kanssa. Isyyden erilaiset määritelmät auttavat hahmottamaan isyyden moninaisuutta, mutta eivät sulje toisiaan pois, sillä useimmiten yksi mies on isä samalle lapselle kaikkien edellä mainittujen määritelmien mukaan. (Huttunen 2001, 64, 69.) Tässä kehittämistehtävässä isällä tarkoitetaan sekä biologista, laillista, sosiaalista että psykologista isää.

4.1 Uusi isyys

Viime vuosikymmenten aikana perinteinen isyys on kokenut muutoksen. Perheissä on tapahtunut rakennemuutoksia, jotka ovat tuottaneet uusia isyyden muotoja ja myös isänä olemisen luonne on muuttunut. (Huttunen 2001, 149.) Aiemmin isät toivat elannon perheelle ja sitä kautta ansaitsivat auktoriteettiasemansa perheessä. Naisen tehtävänä oli huolehtia lasten ja kodinhoidosta. Alkuun hellyyden ja empaattisuuden ihanne yhdistettiin äiteihin, mutta vähitellen myös isiä on kannustettu ilmaisemaan tunteitaan paremmin sekä avioliitossa että elämässä yleensä. Nykypäivänä isät nähdään enemmän hoivaa antavina ja heidän odotetaan osallistuvan enemmän perheen arkeen ja lapsen elämään. Myös taloudellinen vastuu on jaettu vanhempien kesken. (Bloom-Feshbach 1981, 87; Lamb M. E. 1987, 3-4; Huttunen 2001, 49.)

Isyyden ja sitä myötä roolijaon muuttumiseen ovat vaikuttaneet muun muassa teollinen vallankumous, ammatillinen rakennemuutos sekä naisten kouluttautuminen ja siirtyminen työelämään (Bloom-Feshbach 1981, 87; Huttunen 2001, 72–73). Isyydessä tapahtuneiden muutosten myötä äitiys ja isyys on alettu nähdä samanarvoisina ja samankaltaisina vanhemmuuden muotoina. Nykyaikana molemmat vanhemmat ottavat yhtä suuren vastuun sekä elannosta että lasten hoidosta ja osallistuvat hoivan ja huolenpidon turvaamiseen. On tärkeää, että molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen elämään kaikissa tilanteissa ja että äidin ja isän erilaisuus syntyy arjen vuorovaikutustilanteissa lapsen kanssa. (Huttunen 2001, 75, 95, 174.)

Sukupuoliroolien muututtua sallivammiksi kodeissa ja työpaikoilla isyydestä on alettu keskustella julkisessa mediassa yhä avoimemmin ja isyyteen on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Perheeseen ja isyyteen liittyvät tutkimukset ovat yleistyneet ja isyyden tukeminen on tuotu osaksi perhepolitiikkaa isyysvapaan muodossa. (Huttunen 2001, 149–150; Koivumäki 2011, 20. Viitattu 8.7.2014; STM 2013, 6. Viitattu 9.7.2014; Huttunen 2014, 178.) Isien aktiivinen osallistuminen perheen arkeen ja neuvolakäynneille osoittaa isyyteen sitoutumista, minkä vuoksi neuvoloiden tulee kehittää isille sopivia toimintatapoja ja tukea isyyttä yhä enemmän (Kuusisto & Niemelä 2005, 62. Viitattu 25.8.2014; STM 2008, 3. Viitattu 14.7.2014).

4.2 Isyyteen sitoutuminen

Isyyteen sitoutuminen merkitsee isän kokonaisvaltaista osallistumista lapsen elämään. Sitoutunut isä omistautuu isyydelleen ja isyys on tärkeä asia hänen elämässään. Isyyteen sitoutuminen näkyy isän arvovalinnoissa, arkitoimissa ja ajankäytössä. Se on kokoaikaista ja lapsi on koko ajan isän mielessä läsnä olevana. (Lamb M. E. 1981a, 25; Huttunen 2001, 82, 151, 170; Mykkänen & Eerola 2013, 26. Viitattu 21.8.2014; Eerola & Mykkänen (toim.) 2014, 49.) Olennaista isyyteen sitoutumisessa on vastuunkantaminen lapsesta, joka voidaan nähdä hyvän isyyden perustaksi. Vastuunkantamiseen kuuluu vuorovaikutussuhde lapsen kanssa, emotionaalinen kiintymyssuhde lapseen sekä kasvatus- ja taloudellinen vastuu lapsesta. (Mykkänen & Eerola 2013, 26. Viitattu 21.8.2014.) Isyyteen sitoutuminen edellyttää isän halua sitoutua isyyteensä. Äidin antama tuki sekä isyyttä kunnioittava ja kannustava ilmapiiri ovat keskeisiä isyyteen sitoutumista edistäviä tekijöitä. (Lamb 1987, 19; Eerola & Mykkänen (toim.) 2014, 49.)

Isän sitoutumisella on merkitystä isälle itselleen, mutta se vaikuttaa myös lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, vanhempien parisuhteeseen ja koko perheeseen (Sarkadi ym. 2007, 153; Eerola & Mykkänen (toim.) 2014, 49 sit. Eggebeen & Knoester 2001, 381–393). Isyyteen sitoutuminen, johon olennaisena kuuluu isän kannustava asenne, parantaa lapsen sosiaalista, emotionaalista, kognitiivista ja kielellistä kyvykkyyttä (Cabrera, Shannon & Tamis-Le Monda 2007, 212. Viitattu 31.7.2014; Sarkadi ym. 2007, 153. Viitattu 21.7.2014). Sitoutuneen isän tukemana lapsi kehittää sosiaalisia taitojaan. Sitoutuneisuudella on vaikutusta myös lapsen psyykkiseen tasapainoon, sillä se vähentää muun muassa poikien käytöshäiriöitä ja tyttöjen psyykkisiä ongelmia sekä kehittää ongelmaratkaisukykyä, joka saattaa suojata lasta aikuisiän stressitekijöiltä. (Sarkadi ym. 2007, 153. Viitattu 21.7.2014; Mellers, Charles, Shevaun & Almeida 2010, 1657–1658. Viitattu 21.7.2014.)

Hoivaavuus on osa isyyteen sitoutumista ja sillä on suuri merkitys lapsen identiteetin kehitykseen. Saadessaan hoivaa isältään poikalapsi saa mahdollisuuden samaistua hellään isään. Poikalapsen myönteiset kokemukset omasta isäsuhteesta tukevat aikuisuudessa miehistä identiteettiä ja isänä olemista. Tyttölapsi sitä vastoin saa hoivaavalta isältään mahdollisuuden tutustua miesten tapaan tuntea, ilmaista tunteitaan ja osoittaa hoivaa ja hellyyttä. (Biller 1981, 319; Sinkkonen 1998, 127; Huttunen 2001, 182–183; Mesiäislehto-Soukka 2005, 123. Viitattu 22.7.2014.)

Koska isyyteen sitoutumisessa ja siihen liittyvässä vastuussa on kyse koko perheen ja myös yhteiskunnan hyvinvoinnista, tulee isyyttä ja siihen sitoutumista tukea yhä enemmän kaikilla yhteiskunnan tasoilla (Sinkkonen 2008, 68; Mykkänen & Eerola 2013, 27. Viitattu 21.8.2014).

5 LEIKKI-IKÄINEN LAPSI

Tässä kehittämistehtävässä leikki-ikäisellä tarkoitetaan 2-6-vuotiasta lasta. Leikki-ikä on voimakasta lapsen fyysisen ja motorisen kehityksen aikaa. Leikki-ikäinen lapsi oppii monenlaisia käytännön taitoja ja osallistuu mielellään arjen eri askareisiin. (Katajamäki 2004, 66; Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 128.)

Kasvaessaan lapsi alkaa ymmärtää ajankulua ja jo jonkin verran numeroita ja niiden merkitystä. Leikki-ikässä lapsi oppii tunnistamaan oman ja muiden ihmisten sukupuolen. Tyttö kiintyy isäänsä ja poika äitiinsä. Leikki-ikässä lapsen puhe kehittyy voimakkaasti. Hän alkaa leikkiä yhdessä toisten kanssa ja ymmärtää sääntöjä. Leikit ovat usein mielikuvitusleikkejä, sillä leikki-ikäisen lapsen mielikuvitus on vilkas. (Katajamäki 2004, 66–67.)

Leikki-ikäinen lapsi on hyvin itsenäinen ja riippumaton muista. Uhmaikä kuuluu lapsen terveen kehitykseen ja näkyy lapsen käyttäytymisessä yksilöllisellä tavalla. Toisinaan lapsi voi olla hyvin aggressiivinen sekä fyysisesti että verbaalisesti ja opettelee tahtomista. (Katajamäki 2004, 67.) Tällöin lapselle on asetettava rajoja, sillä niiden avulla lapsi saa turvallisuudenkokemusta (Sinkkonen 1998, 122).

Leikki-ikänsä loppupuolella lapsella on tarve tehdä asiat oikein ja toimia yhteisön sääntöjen mukaan. Ystävyyssuhteet tulevat yhä tärkeämmiksi ja niiden avulla lapsi oppii ottamaan huomioon toisten toiveita ja tarpeita sekä jakamaan kokemuksia ja tavaroita. (Katajamäki 2004, 68.)

6 ISÄN JA LAPSEN VUOROVAIKUTUSSUHDE

Lapsi muodostaa erillisen tunnepohjaisen suhteen sekä äitiin että isään, joten isäsuhde ei kehity äidin kautta eikä ole toissijainen äitiyteen nähden. Isässä on monta puolta. Hän voi olla hoivavampi tai hellempi kuin äiti tai hän voi olla se, joka järjestää asioita ja asettaa rajat. Tämä kaikki on osa miehenä olemista. Tärkeintä ei ole se, että isä on johonkin tiettyyn stereotypiaan sopiva, vaan merkityksellistä on isän erilaisuus äitiin nähden. (Sinkkonen 1998, 66–67, 111.) Lapseensa kiintynyt isä kokee lasta kohtaan voimakasta halua hoivata, suojella, auttaa, tukea henkisesti, olla vuorovaikutuksessa hänen kanssaan ja viettää aikaa yhdessä (Huttunen 2001, 64, 182; Cabrera ym. 2007, 210. Viitattu 31.7.2014).

Jotta isän ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde voi toimia, tulee isän nähdä ja kunnioittaa lapsen tunteita, ajatuksia ja tarpeita. Lapsen ollessa seesteisessä kasvuvaiheessa saattaa kohtaaminen tuntua isästä usein vaivattomalta. Kohtaaminen on tärkeää kuitenkin myös silloin, kun se edellyttää vaikeiden tunteiden kohtaamista. Tällöin tärkeää on, että isä sallii lapsen tunteiden olemassaolon ja auttaa häntä elämään tunteiden kanssa. Isältä vaaditaan aitoa kiinnostusta ja sekä isän että lapsen on saatava olla oma itsensä. Nykyaikana on yleistä, että arkielämän huolet painavat aikuisen mieltä, jolloin läsnäolo on vaikeaa. Tällöin yhdessä tekeminen voi auttaa isää siirtämään ajatukset hetkeen lapsen kanssa. Kun isä saa siirrettyä ajatukset yhdessäoloon lapsen kanssa, on helpompi keskittyä myös läsnäoloon. (Mattila 2010, 42–44.) Lapsi on oikeutettu lähestymään isäänsä tätä tarvitessaan. Isän tehtävänä on varoa antamasta lapselle käsitystä, että hyväksyy hänet vain silloin, kun lapsi ei tarvitse isältä mitään, sillä tärkeintä, mitä isä voi lapselleen antaa, on hyväksyä hänet sellaisena kuin hän on. (Sinkkonen 1998, 138; Mattila 2010, 44.)

7 ISÄN JA LAPSEN YHTEINEN AIKA

7.1 Yhdessäolo

Isän ja lapsen yhdessäoloon vaikuttavat monet tekijät. Isät pitävät yhdessäoloa lapsen kanssa tärkeänä, ja se on luonnollinen osa isyyttä. (Halme 2009, 118. Viitattu 8.7.2014) Lähes puolet isistä kuitenkin kokee, etteivät he ehdi olla lastensa kanssa niin paljon kuin haluaisivat ja tuntevat siitä huonoa omatuntoa (Halme 2009, 80. Viitattu 8.7.2014; Mykkänen & Eerola 2013, 22. Viitattu 21.8.2014). Isän ja lapsen yhdessäolo voi olla sekä aktiivista yhdessä tekemistä että passiivista yhdessäoloa. Aktiivinen yhdessäolo on tärkeää, mutta lapsi kaipaa myös passiivista yhdessäoloa, jolla tarkoitetaan sitä, että lasta autetaan ja lohdutetaan silloin, kun tämä ilmaisee tarpeensa. (Halme 2009, 80. Viitattu 8.7.2014; Hermanson 2012. Viitattu 17.7.2014.)

Sekä isät että lapset kuvailevat yhdessäoloaan fyysisen toiminnan, kuten leikkitilanteiden, ruokailutilanteiden, ulkoilun, lukemisen, harrastuksiin viemisen ja keskustelun kautta (Lamb 1981b, 479; Yeung, Sandberg, Davis-Kean & Hofferth 2001, 141. Viitattu 1.8.2014; Rissanen 2004, 70. Viitattu 28.7.2014; Kuusisto & Niemelä 2005, 49. Viitattu 25.8.2014; Halme 2009, 83. Viitattu 8.7.2014; Koivumäki 2011, 22. Viitattu 8.7.2014). Tekemällä asioita yhdessä lapsen kanssa lapsi nauttii yhdessäolosta ja oppii erilaisia taitoja, joiden kehittyminen on merkityksellistä itsetunnon kehityksen kannalta. Samalla lapsen yhteistyötaidot ja kyky käsitellä erimielisyyksiä ja onnistumisia kehittyvät. Koska leikki-ikäiselle sattuu vielä epäonnistumisia, on lapsen oppimisen kannalta tärkeää, että isä kannustaa lasta hänen opetellessaan uusia taitoja. (Rissanen 2004, 83–84. Viitattu 28.7.2014; Mesiäislehto-Soukka 2005, 137. Viitattu 22.7.2014; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2007, 144.)

Isän ja lasten yhteiset harrastukset tai perheenjäsenten yhdessä vietetty vapaa-aika lisäävät sekä isänä kasvamisen että yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka ulottuu koko perheeseen: lapsi kokee olevansa hyväksytty, rakastettu ja osa perhettä. Hetket, jolloin lapsilla on yhteistä tekemistä isän

kanssa, ovat lapsille merkityksellisiä, sillä tärkeäksi kokemisen, turvallisuuden ja luottamuksen tunne syntyy osittain yhdessäolon kautta. (Rissanen 2004, 66, 70, 84, 87. Viitattu 28.7.2014; Mesiäislehto-Soukka 2005, 121. Viitattu 22.7.2014.)

Nykypäivän isillä on halua olla lastensa kanssa aiempaa enemmän. Siksi on tärkeää järjestää tukitoimia, joiden avulla tällainen isien osallistuminen lastensa elämään aiempaa enemmän mahdollistuu. (Jalkanen 2007, 51. Viitattu 28.7.2014; Säkjärvi 2008, 49. Viitattu 25.8.2014; Halme 2009, 113. Viitattu 8.7.2014.)

7.2 Isä-lapsi -toiminta

Isä-lapsi -toiminnan tavoitteena on lisätä isien ja lasten yhteistä aikaa ja sitä kautta vahvistaa heidän välistä vuorovaikutustaan (Jalkanen 2007, 54. Viitattu 28.7.2014; Inkinen (toim.) & Poikimäki 2010, 7). Isä-lapsi -toiminnan avulla isät ja lapset oppivat uusia asioita toisistaan, itsestään ja ympäristöstään, mikä lähentää isän ja lapsen välistä suhdetta (Jalkanen 2007, 54, 58. Viitattu 28.7.2014). Yhteisen toiminnan myötä lapset kehittyvät sosiaalisemmiksi, oppivat toimimaan vieraiden kanssa ja rohkaistuvat. Samalla isät tutustuvat uusiin ihmisiin ja saavat toisiltaan vertaistukea. (Jalkanen 2007, 51–53. Viitattu 28.7.2014; Säkjärvi 2008, 43. Viitattu 25.8.2014.) Järjestetyn yhteisen ajan on todettu lisänneen isien ja lasten yhteistä aikaa myös kotona. Isä-lapsi -toiminnan myötä uusiin ihmisiin tutustuminen mahdollistaa koko perheen sosiaalisen verkoston laajenemisen. (Jalkanen 2007, 51, 53. Viitattu 28.7.2014.)

Isä-lapsi -toiminnan yleisimpiä muotoja ovat isille ja lapsille suunnatut kerhot, retket ja leirit (Säkjärvi 2008, 40–41. Viitattu 25.8.2014). Isä-lapsi -toimintaa toivotaan järjestettävän iltaisin ja viikonloppuisin, jolloin on enemmän aikaa osallistua. Toiminnalta odotetaan sekä keskustelua että yhteistä tekemistä sopivassa suhteessa. Tärkeäksi koetaan keskustelu isyyteen, vanhemmuuteen ja lapsiin liittyvistä asioista. Pelkkä keskusteleminen ei kuitenkaan motivoi isiä osallistumaan, vaan tarvitaan myös kiinnostavaa toiminnallista tekemistä. (Säkjärvi 2008, 43, 55. Viitattu 25.8.2014.)

Isä-lapsi – toimintaan osallistutaan pääosin siksi, että se koetaan mukavaksi tavaksi viettää aikaa yhdessä lasten kanssa ja sieltä saa uusia ystäviä. Vaikka halu osallistua isä-lapsi – toimintaan lähtee yleensä isästä itsestään, jotkut isät osallistuvat toimintaan puolisonsa patistamana. Isä-lapsi -toimintaan ollaan oltu tyytyväisiä: suurin osa kokee mielikuvien vastanneen odotuksiaan. Vaikka järjestetty isä-lapsi -toiminta koetaan hyväksi asiaksi, ei siitä saa tulla stressiä, vaan jo se riittää, että isä on lapsen kanssa kotona. (Säkjäarvi 2008, 40–42, 54. Viitattu 25.8.2014.)

7.3 Isä-lapsi -toiminta Oulussa

Tällä hetkellä Oulussa toimii kaksi Isä-lapsi -parkkia. Oulun Toppilassa Perhepesän tiloissa isät ja alle kouluikäiset lapset kokoontuvat maanantaisin kello 14.00–16.00 ja Oulussa Melleniustalolla järjestettävään isä-lapsi -parkkiin voi osallistua maanantaisin kello 17.00–19.00. Kumpaankaan toimintaan osallistuminen ei vaadi ilmoittautumista etukäteen. Isä-lapsi -parkkien yhteydessä isille järjestetään keskinäistä toimintaa. Isä-lapsi -parkit ovat osa Oulun neuvoloiden toimintaa, ja ne tuotetaan yhdessä Oulun seurakuntayhtymän kanssa. (Rekilä, sähköpostiviesti 5.9.2014.)

Oulun keskustassa, Seraffiinan tiloissa, toimii isäkahvila, jossa järjestetään isille ja lapsille tarkoitettua toimintaa ja yhdessäoloa, ja joka toteutetaan yhteistyössä Poikien talon kanssa. Kahvila on avoinna maanantaisin kello 15.00–17.00. Isien mukana tervetulleita ovat vauvat, leikki-ikäiset ja isommat lapset. (Siika-Aho, sähköpostiviesti 2.9.2014.)

8 ISYYDEN TUKEMINEN

Perherakenteiden ja isyyden muututtua on isille kohdennettujen palveluiden ja tuen tarve kasvanut. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on tuonut omat haasteensa. Perheen arki on monimutkaistunut ja isien sosiaalinen verkosto on saattanut kaventua. Erylistä tukea tarvitsevien isien määrä on lisääntynyt, kun yksinhuoltajuudesta ja uusperheistä on tullut entistä yleisempiä. Myös mielenterveys- ja päihdeongelmat ja taloudelliset ongelmat ovat lisänneet tuen tarvetta. (Halme 2013, 6. Viitattu 8.7.2014.)

Neuvolapalveluiden tavoitteena on koko perheen hyvinvoinnin tukeminen. Viime vuosina isien käynnit neuvolassa ovat lisääntyneet, mikä tarkoittaa sitä, että miehet sitoutuvat tänä päivänä yhä enemmän isyyteensä. Sitoutumisen myötä isien tukemiseen on kiinnitetty viime vuosina yhä enemmän huomiota. Terveystoimijat ymmärtävät isien tukemisen merkityksen sekä isän merkityksen lapsen kehitykselle ja koko perheen hyvinvoinnille. (STM 2008; 3-4, 12, 24, 47. Viitattu 28.9.2014.)

Isyyden tukemisen sisällöt ovat monipuolisia. Keskeisiä isien kanssa käsiteltäviä aihealueita ovat vanhemmuus, isän suhde lapseen, isän roolin tukeminen, isäksi kasvaminen, parisuhde ja seksuaalisuus. Yksi isyyden tukemisen muoto neuvolassa on materiaalin jakaminen. (STM 2008, 48, 31. Viitattu 28.9.2014.) Kirjallisen materiaalin tulee olla helppolukuista ja lisäksi on tärkeää, että tietoa annetaan myös suullisesti. Vaikka kirjallinen, kotiin annettava materiaali antaa mahdollisuuden perehtyä aiheeseen rauhassa, ei pelkkä esitteiden jakaminen riitä, vaan aihetta tulee avata myös keskustelun avulla. (Koivumäki 2011, 27. Viitattu 8.7.2014.) Kirjallisen materiaalin ohella Plantinin ja Danebackin (2009, 1) mukaan vanhempia kannustetaan käyttämään Internetiä, sillä tietoa saa myös sen välityksellä. Syy lisääntyneeseen Internetin kautta haettuun tietoon ja tukeen on omilta vanhemmilta, sukulaisilta ja ystävilta saadun tuen vähentyminen. Tukeakseen isyyttä neuvolat tekevät usein yhteistyötä lasten ja perheiden hyvinvointiin keskittyvien järjestöjen sekä seurakunnan ja perheneuvolan kanssa. Yleisimpiä yhteistyötahoja ovat Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Ensi- ja turvakotienliitto. (STM 2008, 33. Viitattu 28.9.2014.)

Myönteisestä muutoksesta huolimatta osa isistä tuntee edelleen jäävänsä äidin varjoon neuvola-käynneillä tai kokee tarvitsevänsä vielä enemmän huomiota ja tietoa lapsen kehityksestä (Koivumäki 2011, 27. Viitattu 8.7.2014.) Jopa neljännes isistä kokee taitonsa vanhempana puutteelliseksi ja heillä on vaikeuksia tuntea emotionaalista läheisyyttä lapseen tai vaikeuksia tulkita lapsen tunnetiloja ja tarpeita asianmukaisesti. Siitä syystä isät tarvitsevat tukea tunnistaakseen ja tulkitakseen lapsen tunnetiloja ja tarpeita ja heitä tulee ohjata vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Terveystoimijilla on keskeinen tehtävä vastata tuen tarpeeseen. Isät on kohdattava miehinä ja erillisinä vanhempina. Tärkeää on kehittää isä mukaan ottavia työtapoja ja tunnistaa ne isät, jotka tarvitsevat erityistä tukea yhdessäoloon lapsensa kanssa. (SMT 2008, 3-4. Viitattu 28.9.2014; Halme 2009, 114, 117. Viitattu 8.7.2014; Koivumäki 2011, 27. Viitattu 8.7.2014.) Vaikka isien osallistuminen tuo neuvolatoimintaan haasteita, ovat terveydenhoitajat halukkaita kehittämään isyyden tukitoimia neuvolatyössä (STM 2008, 3-4, 48. Viitattu 28.9.2014).

9 TULOKSET

Isille – oppaan kannen on piirtänyt 5-vuotias poika. Kansikuva kertoo pojasta ja hänen isästään uimahallissa. Olen jakanut oppaan neljään aihealueeseen, jotka mukailevat kokoamaani teoreettista viitekehystä.

Ensimmäinen aihealue on punainen ja siinä käsittelen hoivaavaa isää, jolla on tunnepohjainen vuorovaikutussuhde lapseensa. Toinen aihealue on violetti ja siinä tuon esille arkeen osallistuvan isän merkitystä lapselle. Kolmannessa aihealueessa, joka on oranssi, käsittelen isä-lapsi – toiminnan merkitystä lapsen elämässä. Neljänten, vihreään aihealueeseen, olen koonnut tietoa isille ja lapsille järjestettävästä toiminnasta Oulussa. Oppaan nimeksi valitsin Isille, koska se kuvaa lapsen käyttämää puhekielen muotoa sanasta isä. Diakoniatyöntekijä Kari Rekilän mukaan Internet-sivuja isä-lapsi -toimintaan ollaan vasta kehittämässä. Tämän vuoksi oppaan takakan- nassa on vain yhteystietoja isä-lapsi -toiminnasta Oulussa eikä Internet-linkkiä.

10 POHDINTA

Isyys on kokenut viime vuosikymmeninä muutoksen. Isät sitoutuvat isyyteensä aiempaa enemmän, mikä näkyy heidän osallistumisessaan koko perheen arkeen. Isän sitoutuneisuudella on merkitystä lapsen kehitykseen, koko perheen elämään ja sitä kautta yhteiskunnan hyvinvointiin. Siten on tärkeää, että isyyttä ja siihen sitoutumista tuetaan yhä enemmän yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on tuottaa isille Oulunsalon lastenneuvolassa, 2-vuotiaan lapsen määräaikaistarkastuksessa, jaettava opas. Kehittämistehtävän tavoitteena on tukea isyyttä ja lapsen kehitystä sekä ohjata isiä ja lapsia heille järjestetyn toiminnan pariin Oulussa. Oppaan avulla isät saavat tietoa isän ja isä-lapsi -toiminnan merkityksestä leikki-ikäisen lapsen elämässä sekä isä-lapsi – toiminnasta Oulussa. Isien ja lasten osallistuminen Isä-lapsi – toimintaan voi lisätä isien halukkuutta osallistua jatkossa myös toiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen.

Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajat toivoivat lyhyttä, selkokielistä ja kustannustehokasta opasta. Suunnittelin oppaan A4-kokoiselle paperille haitarimalliseksi neljään osaan taiteltuna. Jaoin aihealueet erivärisiin osiin, mikä tekee oppaasta helppolukuisen. Suunnittelemani opas on kustannustehokas, koska se voidaan tulostaa ja jakaa liitetiedostomuodossa terveydenhoitajalta toiselle. Oppaassa esittelemäni Oulussa järjestettävä isä-lapsi – toiminta on suunnattu kaikille oululaisille, joten opasta voidaan hyödyntää myös muissa Oulun lastenneuvoloissa.

Oppaani on ajankohtainen, sillä Oulussa järjestettävään isä-lapsi -toimintaan liittyviä Internet-sivuja ei ole. Isille ja lapsille tarkoitettua toimintaa järjestetään yhä enemmän. Jatkossa paperimuodossa olevan oppaan isä-lapsi -toiminnan osion ajan tasalla pitäminen on haasteellista. Suunnittelemani opas sisältää tietoa säännöllisesti järjestettävästä toiminnasta Oulussa, kun taas Internet- sivuille voidaan lisätä tietoa myös toiminnasta, jota järjestetään epäsäännöllisesti. Internet-sivujen päivittäminen on helpompaa, joten isä-lapsi – toimintaan liittyvien sivujen perustaminen jatkossa on tärkeää.

Laatiessani teoreettista viitekehystä pyrin kiinnittämään huomiota lähteiden luotettavuuteen ja ajantasaisuuteen. Käyttämieni lähteiden luotettavuutta lisää se, että teoreettinen viitekehys koostuu suurelta osin aiheeseen liittyvistä kotimaisista ja ulkomaisista tutkimuksista. Erityisesti ulkomaisten tutkimusten saamisen koin haasteellisena, sillä se vaati rekisteröitymisen useille eri sivustoille. Vaikka tavoitteenani on ollut käyttää mahdollisimman uusia lähteitä, teoreettinen viitekehys sisältää myös useita vanhoja lähteitä. Vanhoilla lähteillä tarkoitan tässä yhteydessä vuosien 1970–2000 aikana ilmestyneitä tutkimuksia ja kirjallisuutta. Vanhan tutkimustiedon valintaan vaikutti se, että useat isyystutkijat ovat käyttäneet kyseisiä lähteitä myös uusimmissa tutkimuksissaan, joten arvioin ne vielä käyttökelpoisiksi. Kirjoittaessani teoreettista viitekehystä pyrin käyttämään alkuperäisiä lähteitä. Alkuperäisen lähteen löytäminen oli ajoittain haasteellista eikä ulkomaisen lähteen saaminen aina ollut mahdollista, joten Eerola & Mykkänen (toim.) 2014, 49 sit. Eggebeen & Knoester 2001, 381–393 –lähdetä siteeratessani jouduin kuitenkin joustamaan periaatteestani, sillä pidin teoksen asiasisältöä tärkeänä tämän kehittämistehtävän kannalta.

Olen kokenut tämän kehittämistehtävän tekemisen haasteellisena, mutta antoisana. Tämän kehittämistehtävän avulla olen kehittynyt tiedonhakijana ja kehittämistehtävän prosessi on tullut minulle tutuksi. Tehdessäni tätä kehittämistehtävää olen huomannut, kuinka paljon se vaatii suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Koen, että vaikka kehittämistehtävän teko on vaatinut tiivistä työskentelyä, on ajoittainen irrottautuminen tehtävästä ollut välttämätöntä ajatusten jäsentämiseksi.

Kehittämistehtävän avulla olen saanut mahdollisuuden perehtyä syvällisesti isyyteen ja sen merkitykseen lapselle, mikä auttaa minua tulevana terveydenhoitajana tukiessani isiä isyyteen sitoutumisena. Samalla olen saanut tietoa järjestetystä isä-lapsi -toiminnasta ja sen merkityksestä isälle ja lapselle.

Tehdessäni kehittämistehtävää olen saanut arvokasta tietoa ja ohjausta Oulunsalon lastenneuvolan terveydenhoitajilta Anne-Maj Kronqvistiltä ja Kati Siika-Aholta sekä Oulun evankelisluterilaisen seurakunnan diakoniatyöntekijä Kari Rekilältä. Pidän tärkeänä edellä mainittujen henkilöiden yhteistyöhaluisuutta. Toivon, että tulevana terveydenhoitajana voin hyödyntää tämän kehittämistehtävän myötä saamaani oppia tulevassa työssäni.

LÄHTEET

- Billar, H. B. 1981. The father and sex role development. Teoksessa: Lamb, M. E. (toim.) 1981. The role of father in child development. 2. Painos. New Jersey: Wiley.
- Bloom –Feshbach, J. 1981. Historical perspectives on the father's role. Teoksessa: Lamb, M. E. (toim.) 1981. The role of the father in child development. 2. Painos. New Jersey: Wiley.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D. & Tamis- Le Monda, C. 2007. Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From Toddlers to Pre-K. Applied Development Science 2007, Vol. 11, No. 4, 208-213. 210, 212. Viitattu 31.7.2014.
http://engagedpositiveparenting.homestead.com/2_Father_s_Influence_on_Children_s_Cognitive_and_Emotional_Development.pdf
- Eerola, P. & Mykkänen, J. (toim.). 2014. Isän kokemus. Tampere: Hakapaino.
- Halme, N. 2013. Isän ja lapsen yhdessäolo. Viitattu 8.7.2014.
http://www.terveydenhoitajaliitto.fi/easydata/customers/sthl/files/th-paivat2013esitykset/isan_ja_lapsen_yhdessaolo_terveydenhoitajapaivat_halme_070213.pdf.
Terveystoimittajapäivät 18.2.2013. Terveystoimittajaliiton ja hyvinvoinninlaitos.
- Halme, N. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Viitattu 8.7.2014.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/6e0e50cf-1e85-4a5c-8a32-530ff3a8c7f5>. Terveystoimittajaliiton ja hyvinvoinninlaitos.
- Hermanson, E. 2012. Isän osallistuminen ja sitoutuminen lapsen hoitoon. Viitattu 17.7.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00202. Terveystoimittajaliiton Duodecim.
- Huttunen, J. 2014. Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa: Eerola, P. & Mykkänen (toim.), J. 2014. Isän kokemus. Tampere: Hakapaino.
- Huttunen, J. 2010. Isyyteen sitoutuminen ja sen merkitys miehelle. Suomen lääkärilehti 3/2010 vsk 65, 175–176. Viitattu 16.7.2014.
<http://www.fimnet.fi.ezp.oamk.fi:2048/cl/laakarilehti/pdf/2010/SLL32010-175.pdf>
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Inkinen, A. (toim.) & Poikkimäki, S. 2010. Isän kanssa – arkena ja sunnuntaina. NMKY Helsinki: Katharos Oy, 7.

- Jalkanen, A. 2007. "Mukavia hetkiä äijäseurassa lasten ehdoilla". Osallistuminen isä-lapsi – toimintaan ja sen merkitys isille ja perheille. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatus-tieteiden laitos, varhaiskasvatus. Viitattu 28.7.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/18444>
- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Katajamäki, E. 2004. Terveen lapsen ja nuoren kehitys, hoito ja ohjaus. Teoksessa: Koistinen, T., Ruuskanen, S. & Surakka, T. 2004. Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Koivumäki, T. 2011. Isien kokemuksia isyyden muuttumisesta, lastenneuvolasta ja terveysneuvonnasta. Pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede. Viitattu 8.7.2014.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83032/gradu05456.pdf?sequence=1> TamPub Julkaisuarkisto.
- Kuusisto, V. & Niemelä, T. 2005. Isän ja lapsen yhteinen arki – Yhdessäoloa, osallistumista ja jakamista. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Viitattu 25.8.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/10219>
- Lamb, M. E. (toim.) 1987. The father's role. Cross-cultural perspectives. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
http://www.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=2cLWAQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=the+father%27s+role&ots=jJ_XXfNKpJ&sig=ak-DAtd86cBKOQQCSxqizJ7iq0&redir_esc=y#v=onepage&q=the%20father's%20role&f=false
- Lamb, M. E. 1981a. Fathers and child development: An integrative overview. Teoksessa: Lamb, M. E. (toim.) 1981. The role of father in child development. 2. Painos. New Jersey: Wiley.
- Lamb, M. E. 1981b. The development of father-infant relationships. Teoksessa: Lamb, M. E. (toim.) 1981. The role of the father in child development. 2. Painos. New Jersey: Wiley.
- Mallors, M. H., Charles, S. T., Shevaun D. N. & Almeida, D. N. 2010. Perceptions of childhood relationships with mother and father: Daily emotional and stressor experiences in adulthood. *Developmental psychology* 2010, Vol. 46, No. 6, 1657-1658. Viitattu 21.7.2014.
<http://www.midus.wisc.edu/findings/pdfs/853.pdf>
- Mattila, K-P. 2010. Isän ja lapsen vuorovaikutus. Teoksessa: Inkinen, A (toim) & Poikkimäki, S. 2010. Isän kanssa – Arkena ja sunnuntaina. Helsingin NMKY: Katharos Oy.
- Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheenlisäys isien kokemana – fenomenologinen tutkimus. Oulun yliopisto. Lääketieteen tiedekunta, hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Viitattu 22.7.2014.
<http://herkules oulu.fi/isbn9514277260/isbn9514277260.pdf>
- Mykkänen, J. & Eerola, P. 2013. Isyyteen sitoutuminen ja isän vastuu esikoisisien kertomana. *Kasvatus* 44(1). Viitattu 21.8.2014.
https://www.jyu.fi/edu/laitokset/var/opiskelijavalinta/Kasvatus1_Mykkanen.pdf

Plantin, L. & Daneback, K. 2009. Parenthood, information and support on the Internet. A literature review of research on parents and professionals online. *BMC Family Practice* 2009, 10:34, 1. Viitattu 21.7.2014.

<http://www.biomedcentral.com.ezp.oamk.fi:2048/content/pdf/1471-2296-10-34.pdf>

Rekilä, K. 2014. Isä-lapsi – toiminta Oulussa. Diakoniatyöntekijä, lapsi- ja perhetyö, tiimiesimies, Diakoniset erityispalvelut. Oulun evankelisluterilaiset seurakunnat. Sähköpostiviesti 5.9.2014.

Rissanen, L. 2004. Arjen askareet. Vanhempien ja lasten yhteiselle tekemiselle antamat merkitykset. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 28.7.2014. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8792/G0000477.pdf?sequence=1>

Salmela, E. 2005. Isälapsiryhmät. Vanhasta isyydestä uuteen isyyteen. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 25.8.2014. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8888>

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F. & Bremberg, S. 2007. Father's involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica* 2008. Viitattu 21.7.2014.

<http://www.fira.ca/article.php?id=126>

Siiika-Aho, K. 2014. Isäkahvila, Haikarakahvila. Terveystoimittaja. Oulunsalon neuvola. Sähköpostiviesti 2.9.2014.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.

STM 2013 = Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. 2013. Viitattu 9.7.2014.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511570&name=DLFE-25719.pdf

STM 2008 = Sosiaali- ja terveysministeriö. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:24. Viitattu 14.7.2014, 28.9.2014.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3639.pdf&title=Isat_ja_isyyden_tukeminen_aitiys_ ja_lastenneuvoloissa_fi.pdf

Säkjärvi, M. 2008. Mitä kuuluu isä? Mannerheimin Lastensuojeluliiton isäkyselyn tulokset. Sosiaalikehitys Oy. Viitattu 25.8.2014.

<http://mlfbin.directo.fi/@Bin/38567c0cfe53fa669dda407decfa2220/1408981660/application/pdf/5848495/MLL%20is%C3%A4kyselyn%20tulokset,%20Sosiaalikehitys%20Oy%20041108.pdf>

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. 1. – 2. Painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E. & Hofferth, S. L. 2001. Children's time with fathers in intact families. *Journal of marriage and family* 63 (February 2001): 136-154. Viitattu 1.8.2014.

<http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/73550/j.1741-3737.2001.00136.x.pdf.%20Luettu%2015.6.2011?sequence=1>

LIITTEET

LIITE 1